

УДК 502.753:581.92(477.74)

Попова О. М., канд. біол. наук, доц.
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, кафедра ботаніки,
вул. Дворянська, 2, Одеса, 65026, Україна

СУДИННІ РОСЛИНИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ З ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ, СВІТОВОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЧЕРВОНИХ СПИСКІВ

Наведено уточнений перелік видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України, Європейського та Світового Червоних списків, і їх відомі місцезростання в Одеській області.

Ключові слова: раритетні види, Червона книга України, флора, Одеська область.

Організація збереження раритетних видів покладена на місцеві ради народних депутатів та місцеві державні адміністрації (“Положення про Червону книгу України”, 1992 [55]), тому існує необхідність уточнення переліку зазначених видів саме на території окремих адміністративних областей та районів.

Види, які занесені до Червоної книги України (далі — ЧКУ [55]), до Європейського Червоного списку (далі — ЄЧС [18]) та Світового Червоного списку (далі — СЧС [60]), автоматично підлягають охороні на всіх територіях, де вони зростають. Друге видання Червоної книги України [55] містить у 3,5 рази більше видів, ніж перше [56], але розповсюдження деяких видів на теренах Одеської області у ньому зовсім або частково не показано. Види, занесені до ЄЧС та СЧС, раніше не обліковувались. Досі не складено науково обгрунтованого списку раритетних видів Одеської області. Це вимагає негайного уточнення переліку таких рослин. Метою цієї статті було узагальнення даних щодо розповсюдження раритетних видів державного рівня на Одещині.

На основі літературного скринінгу та власних досліджень ми виявили, що на Одещині фіксувалося 104 раритетні рослини державного рівня, серед них 81 з ЧКУ, 30 — з ЄЧС, 22 — з СЧС. Перелік цих раритетних видів з зазначенням географічних пунктів, з яких вони виявлені, наведено нижче. Назви рослин наводяться за S. Mosyakin & M. Fedoronchuk [59], назви географічних пунктів — за [35]. Якщо зростання виду підтверджене нами, він помічений знаком “!”, при наявності гербарних зборів показано місце їх зберігання — Гербарій Інституту Ботаніки НАНУ ім. М. Г. Холодного (KW) або Гербарій Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (MSUD). Види, які зростають на території області, але не вказані для неї у Червоній книзі [55], помічені зірочкою (“*”). Сумнівні види, зростання яких треба підтвердити, мають знак “?”. Також показана відповідна категорія

охорони у кожному наведеному документі (для ЧКУ: 1 — загрозливі, 2 — уразливі, 3 — рідкісні, 4 — невизначені; для ЄЧС та СЧС: E — загрозливі, V — уразливі, R — рідкісні, I — невизначені).

1. *Aldrovanda vesiculosa* L. (альдрованда пухирчаста) — ЧКУ (2) — Біляївський р-н: оз. Біле у пониззях Дністра [10]; Ізмаїльський р-н: пониззя оз. Катлабух [13], Саф'ян [13]; Кілійський р-н: Дунайський біосферний заповідник (далі — ДБЗ) [58], пониззя оз. Китай [13]; Ренійський р-н: пониззя оз. Кагул [13], Картал [13] та Кугурлуй [13, 19].
2. *Allium sphaeropodum* Klok. (цибуля круглонога) — ЧКУ (1) — Арцизький р-н: Нова Іванівка (KW); Березівський р-н: Вікторівка (KW), Косівка (KW); Татарбунарський р-н: схили оз. Алібей (KW); Біляївський р-н: Алтестове (KW); Іванівський р-н: Червонознам'янка (KW); Комінтернівський р-н: Булдинка (KW); Котовський р-н: Павлівка [52]; Красноокнянський р-н: Артирівка [52], Довжанка (KW); Овідіопольський р-н: Санжійка (KW); Тарутинський р-н: Красне (KW).
3. *? *Allium ursinum* L. (цибуля ведмежа) — ЧКУ (2) — Савранський р-н: Саврань [52].
4. *Alyssum savranicum* Andr. (бурачок савранський) — ЄЧС (I) — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Савранський р-н: Саврань (KW) [52].
5. *Asparagus pallasii* Masez. (*A. brachyphyllus* Turcz.) (холодок Паласа) — ЧКУ (2) — Комінтернівський р-н: узбережжя Куяльницького лиману (MSUD)[52].
6. *Astragalus borysthenicus* Klok. (астрагал дніпровський) — ЧКУ (2), ЄЧС (R) — Біляївський р-н: Мирне (KW); Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Комінтернівський р-н: пересип Тилігульського лиману [16]; Одеса [52].
7. *Astragalus dasyanthus* Pall. (астрагал шерстистоквітковий) — ЧКУ (2), СЧС (R), ЄЧС (I) — Березівський р-н: Березівка (KW), Демидове!, Косівка (KW), Оленівка (KW); Болградський р-н: Табаки (KW); Великомихіїлівський р-н: Гиржеве!; Іванівський р-н: Михайлопіль [17]; Комінтернівський р-н: Вовкове!, Каїри!, Калинівка!, Маринове! (MSUD); Красноокнянський р-н: Розівка (KW); Тарутинський р-н: Малоюрославець-Другий!, ставок Молодіжний!; Тарутине (KW); Фрунзівський р-н: Шептереди!, Фрунзівка (KW); Ширяївський р-н: Жовтень-Розкішне (KW); Новосвітівка (KW), Олександро-Вовкове!, Макарове!.
8. *Astrodaucus littoralis* (Bieb.) Drude (морковниця прибережна) — ЧКУ (4) — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Комінтернівський р-н: пересип Тилігульського лиману [52]; Овідіопільський р-н: околиці Одеси [52].
9. *Bulbocodium versicolor* (Ker-Gawl.) Spreng (брандушка різнокольорова) — ЧКУ (1) — Котовський р-н: Котовськ [52]; Тарутинський р-н: Лісне [43], Малоюрославець-Другий [30].
10. *Caragana scythica* (Kom.) Pojark. (карагана скіфська) — ЧКУ (2), ЄЧС (R) — околиці Одеси [6, 52].
11. *Carlina onopordifolia* Bess. ex Szaf., Kulcz. et Pawl. (відкасник татарниколистий) — ЧКУ (1), СЧС (V) — Балтський р-н; Котовський р-н [55]. Зараз вважається зниклим [55].

12. *Ceratophyllum tanaiticum* Sapieg. (кушир донський) — ЄЧС (R) — Біляївський р-н: мілководдя заплавлених озер Дністра [15], Паланка-Маяки (KW); Овідіопольський р-н: Миколаївка (KW).
13. *Chamaecytisus kreczeticzii* (Wissjul.) Holub (зіновать Кречетовича) — ЄЧС (R) — Березівський р-н: Донська Балка (KW); Савранський р-н: Саврань (KW).
14. *Chamaecytisus lindemannii* (V. Krecz) Klaskova. (зіновать Ліндеманна) — ЄЧС (R) — Арцизький р-н: Павлівка (KW); Березівський р-н: Донська Балка (KW), Косівка (KW); Красноокнянський р-н: Розівка (KW).
15. ? *Chamaecytisus paczoskii* (V. Krecz) Klaskova. (зіновать Пачоського) — ЧКУ (3), СЧС (R) — Савранський р-н: Саврань [52, 55].
16. *Chamaecytisus rochelii* (Wierzb.) Rothm. (зіновать Рошеля) — ЧКУ (2) — Болградський р-н: околиці Болграду [54].
17. *Chrysopogon gryllus* (L.) Trin. (золотобородник цикадовий) — ЧКУ (2) — Кілійський р-н: ДБЗ [58].
18. *Cladium mariscus* (L.) Pohl (меч-трава болотна) — ЧКУ (1) — Кілійський р-н: ДБЗ [58].
19. *Colchicum ancyrense* B. L. Burt. (пізньоцвіт анкарський) — ЧКУ (3) — Березівський р-н: Мариново-Сербка!; Біляївський р-н: Алтестове!, Стара Еметівка [17], Холодна Балка!; Болградський р-н: Болград [52]; Іванівський р-н: Баранове [52], Іванівка [52], Михайлопіль [17]; Кілійський р-н: Приморське [52]; Комінтернівський р-н: Калинівка!, Каїри!, Кубанка!, Соловйове [17]; Роздільнянський р-н: Костянська балка!; Тарутинський р-н: Малоюрославець-Другий [30].
20. *Colchicum fominii* Bordz. (пізньоцвіт Фоміна) — ЧКУ (1), СЧС (I), ЄЧС (V) — Арцизький р-н: Делень-Нова Іванівка [24], Нова Іванівка [24]; Великомихайлівський р-н: Гребеники [52], Кардамичеве [52]; Тарутинський р-н: Вільне-Рівне [24], Малоюрославець-Другий [30].
21. *Crambe aspera* Vieb. (катран шорсткий) — ЄЧС (R) — Комінтернівський р-н: Кремидівка (KW); Кубанка [32, 38].
22. *Crambe koktebelica* (Junge) N. Bush. (катран коктебельський) — ЧКУ (2) — околиці Одеси (Червоний хутір) [32].
23. ? *Crataegus ucrainica* Pojark. (глід український) — СЧС (R), ЄЧС (R) — Савранський р-н: Гетьманівка [52].
24. *Crocus angustifolius* Weston (шафран вузьколистий) — ЧКУ (2), СЧС (I) — Котовський р-н: Нестоїта [52]; околиці Одеси [52]. Зараз вважається зниклим [55].
25. *Crocus reticulatus* Stev. ex Adam. (шафран сітчастий) — ЧКУ (3) — Балтський р-н: Балта [52]; Березівський р-н: Березівка (KW); Біляївський р-н: Алтестове [17], Холодна Балка (MSUD), Стара Еметівка [17]; Болградський р-н: Болград [52]; Іванівський р-н: Михайлопіль [17], Северинівка [52]; Кілійський р-н: Приморське [52]; Комінтернівський р-н: Каїри!, Калинівка!; Котовський р-н: Котовськ [52], Нестоїта [52]; Овідіопольський р-н: Сухий лиман!; Роздільнянський р-н:

- Слобідка! (MSUD); Савранський р-н: Саврань [52]; Тарутинський р-н: Лісне! [43], Малооярославець-Другий [30].
26. ? *Cymbocasma borysthenica* (Pall. et Schlecht.) Klokov et Zoz (цимбохазма дніпровська) — ЧКУ (1), ЄЧС (Е) — Одеська область [36].
27. **Dactylorrhiza incarnata* (L.) Soo (пальчатокорінник м'ясочервоний) — ЧКУ (3) — Кілійський р-н: ДБЗ! [58].
28. **Dactylorrhiza majalis* (Reichenb.) P. F. Hunt et Sammerhayes (пальчатокорінник травневий) — ЧКУ (3) — Кілійський р-н: ДБЗ [58].
29. *Dianthus bessarabicus* Klok. (гвоздика бессарабська) — ЧКУ (2), ЄЧС (R) — Кілійський р-н: ДБЗ (KW) [58]; Кілія [36].
30. *? *Dianthus hypanicus* Andrz. (гвоздика бузька) — ЧКУ (3), ЄЧС (I) — Одеська область [36, 41, 51]
31. *Dianthus lanceolatus* Stev. ex Reichenb (гвоздика ланцетна) — СЧС (R), ЄЧС (I) — Білгород-Дністровський р-н: Приморське (KW), Сергіївка (KW); Болградський р-н: Табаки (KW); Красноокнянський р-н: Чорна [52]; Ренійський р-н: Орлівка (KW).
32. ? *Dictamnus albus* L. (ясенець білий) — ЧКУ (2) — Ренійський р-н: Рені [55]; Фрунзівський р-н: Павлівка [57].
33. ? *Doronicum hungaricum* (Sadl.) Reichenb. fil. (сугайник угорський) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Жеребкове [52].
34. *Eripactis helleborine* (L.) Crantz. (коручка чемерниковидна) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Байтали [21]; Балтський р-н: Лісничівка (KW) [21]; Ізмаїльський р-н: південніше Матроської! (MSUD); Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Кодимський р-н: Будеї (KW); Савранський р-н: Полянецьке! (MSUD).
35. **Eripactis palustris* (L.) Crantz. (коручка болотна) — ЧКУ (3) — Кілійський р-н: ДБЗ! (MSUD) [39, 58].
36. *Eripactis purpurata* Smith (коручка пурпурова) — ЧКУ (3) — Кодимський р-н: Будеї (KW) [48].
37. *Eremogone rigida* (Bieb.) Fensl. (еремогоне жорстка) — СЧС (R) — Біляївський р-н: Холодна Балка [27]; Болградський р-н: Болград [52]; Кілійський р-н: ДБЗ [58], Комінтернівський р-н: Калинівка [28], Першотравневе (KW); Ширяївський р-н: Вікторівка (KW), Журавське (KW).
38. *Eremogone cephalotes* (Bieb.) Fensl. (еремогоне головчаста) — ЧКУ (2), СЧС (I) — Березівський р-н: Березівка (KW); Комінтернівський р-н: Калинівка-Каїри! (MSUD), Кубанка!, Тилігульський пересип [16]; Котовський р-н: Коси [52]; Красноокнянський р-н: береги р. Ягорлик [52]; Овідіопольський р-н: Затока [16].
39. ? *Euonymus nana* Vieb. (бруслина карликова) — ЧКУ (1) — Балтський р-н: Лісничівка [5, 21].
40. *Euphorbia valdevillosocarpa* Arvat et E. I. Nyarady (молочай густоволохатоплодий) — ЧКУ (3) — Тарутинський р-н: Лісне (KW) [55], Малооярославець-Другий [30].
41. *Frankenia pulverulenta* L. (франкенія припорошена) — СЧС (R) —

- околиці Одеси (Пересип) [33]; Біляївський р-н: Яськи (KW); Роздільнянський р-н: Кучурган (KW).
42. **Fritillaria montana* Hoppe (рябчик гірський) — ЧКУ (1) — Біляївський р-н: Біляївка [46]; Миколаївський р-н: Ісаєве [52].
43. *Fritillaria ruthenica* (рябчик руський) — ЧКУ (2) — Іванівський р-н: Михайлопіль [17].
44. *Galanthus elwesii* Hook. fil. (підсніжник Ельвеза) — ЧКУ (3), СЧС (I) — Березівський р-н: Ряснопіль [8], Соловійове [17]; Біляївський р-н: Алтестове [8]; Комінтернівський р-н: Калинівка-Каїри! (MSUD); Петрівка [8]; Тарутинський р-н: Березине [30], Бородіно [8], Ганнівка! [8], Іванчанка [8], Лісне!, Малоярославець-Другий [30], Підгірне [8].
45. *Galanthus nivalis* L. (підсніжник білосніжний) — ЧКУ (2) — Балтський р-н: Лісничівка! (MSUD); Кодимський р-н: Будеї [8], Лабушне [8], Лисогірка [8], Тимкове [8].
46. **Genista scythica* Pазc. (дрік скіфський) — ЧКУ (3) — Біляївський р-н: Алтестове [6]; Комінтернівський р-н: Тилігульський пересип [16].
47. *? Genista tetragona* Bess. (дрік чотиригранний) — ЧКУ (1), СЧС (E), ЄЧС (V) — Красноокнянський р-н: Артирівка [52].
48. *Goniolimon graminifolium* (Ait.) Boiss. (гоніолімон злаколистий) — СЧС (E), ЄЧС (V) — Біляївський р-н: пониззя Дністра [3, 31].
49. *Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht. (гімносперміум одеський) — ЧКУ (2), СЧС (I) — Березівський р-н: Вовкове!, Донська балка!; Біляївський р-н: Алтестове [17], Холодна Балка!, Протопопівка-Іллінка [17], Стара Еметівка [17]; Іванівський р-н: Михайлопіль [7]; Комінтернівський р-н: Григорівка!, Калинівка-Каїри!, Тилігульська пересип!, Любопіль!, Крижанівка!, Фонтанка!, схили Великого та Малого Аджаликських лиманів [7]; Овідіопольський р-н: Надлиманське [7], схили Сухого лиману [7]; Тарутинський р-н: Ганнівський ліс! [30], Манзирський ліс! [30], Лісне! [30], Євгенівка [52], Підгірне [30].
50. **? Gypsophila glomerata* Pall. ex Adam. (лещиця скупчена) — ЧКУ (1) — Ренійський р-н: околиці Рені [36].
51. *Heliotropium intermedium* Andrз. (геліотроп середній) — ЄЧС (I) — Комінтернівський р-н: вздовж морського узбережжя на схід від Одеси [36].
52. **? Helleborus niger* L. (чемерник чорний) — ЧКУ (1) — Савранський р-н: Савранський ліс [52]. Можливо, вид представлений культурними екземплярами [59].
53. *? Hyacinthella pallasiana* (Steven) Losinsk. (гіацинтик Паласа) — СЧС (I) — околиці Одеси [52].
54. *? Iris pontica* Zapal. (півники понтичні) — ЧКУ (2) — Болградський р-н: Болград [29]; Красноокнянський р-н: Римарівка [1], Топали [52], коло Ягорлика [52]; Фрунзівський р-н: Росіянівка [40].
55. *? Isatis littoralis* Stev. ex DC. (вайда прибережна) — ЄЧС (I) — Біляївський р-н: Алтестове, Одеса [32].
56. *? Koeleria moldavica* M. Alexeenko (кипець молдавський) — ЄЧС (I) — Красноокнянський р-н: с. Артирівка — єдине місцезнаходження [20].

57. ? *Lathyrus venetus* (Mill.) Wohlf. (*L. variegatus* Glen. Et Godr.) (чина ряба) — ЧКУ (1) — Балтський р-н: Лісничівка [5].
58. **Leucojum aestivum* L. (білоцвіт літній) — ЧКУ (2) — Кілійський р-н: ДБЗ [58].
59. *Lilium martagon* L. (лілія лісова) — ЧКУ (2) — Балтський р-н: Балта [52], ур. Бендзарський ліс [44], Лісничівка (KW); Петрівка [52]; Кодимський р-н: Будеї [52] (ур. Чабанка [44]), Олександрівка [52], Петрівка [52], Піщана [52], Савранський р-н: Полянецьке!, Гетьманівка (KW).
60. *Linaria bessarabica* Kotov (льонок бессарабський) — ЧКУ (1), ЄЧС (V) — Тарутинський р-н: Лісне [36], Малоюрославець-Другий [30].
61. *Linaria biebersteinii* Besser (льонок Біберштейна) — СЧС (I) — околиці Одеси [52]; Біляївський р-н: Іллінка (KW), Ковалівка (KW); Комінтернівський р-н: Кошари (KW); Овідіопольський р-н: Затока (KW); Чорноморка (KW).
62. *Marsilea quadrifolia* L. (марсилія чотирилиста) — ЧКУ (1) — Біляївський р-н: оз. Біле — зникла [10]; Ренійський р-н: Рені [11, 16], пониззя оз. Кагул [11, 16] та Картал [11, 16], Нагірне [22].
63. *Minuartia bilykiana* Klok. (мінуарція Білика) — ЄЧС (I), СЧС (I) — Болградський р-н: Орехівка — єдине місцезнаходження [29].
64. *? *Moeringia hypanica* Crynj. et Klok. (мерінгія бузька) — ЧКУ (1), СЧС (I) — Одеська область [36].
65. ? *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. (гніздівка звичайна) — ЧКУ (3) — Балтський р-н: Лісничівка (KW); Савранський р-н: Савранський ліс! [52].
66. *Nymphoides peltata* (S. G. Gmel.) Kuntze (плавун щитолістий) — ЧКУ (2) — Біляївський р-н: Маяки! (MSUD), оз. Біле — зник [10]; Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Кислиці-Кілія! (MSUD), Стара Некрасівка-Кислиці! (MSUD); Ренійський р-н: пониззя оз. Кагул!, Кугурлуй!, Нагірне [22].
67. ? *Orchis militaris* L. (зозулинець шоломоносний) — ЧКУ (3) — околиці Одеси [52]; Савранський р-н: Саврань [52, 55].
68. *Orchis palustris* Jacq (зозулинець болотний) — ЧКУ (3) — Кілійський р-н: ДБЗ! (MSUD) [39, 58]; Овідіопольський р-н: Затока [52, 34].
69. *Ornithogalum amphibolum* Zahar. (рястка двозначна) — ЧКУ (3), ЄЧС (I) — Болградський р-н: Криничне-Тополине! (MSUD); Ізмаїльський р-н [36].
70. **Ornithogalum bouscheanum* (Kunth) Aschers (рястка Буше) — ЧКУ (3) — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Комінтернівський р-н: Дофінівка [52], Калинівка!, Кошари, Каїри!, Соловйове!; Овідіопольський р-н: Сухий лиман!; Тарутинський р-н: Лісне (KW).
71. *Ornithogalum oreoides* Zahar. (рястка гірська) — ЧКУ (2), СЧС (R) — Болградський р-н [36]; Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Тарутинський р-н: Лісне [44], Підгірне [30].
72. *Ornithogalum refractum* Kit. et Schlecht. (рястка відігнута) — ЧКУ (2) — Арцизький р-н: Арциз [24], Делени-Нова Іванівка [24]; Ізмаїльсь-

- кий р-н: Утконосівка! (MSUD), Суворове! (MSUD); Кілійський р-н: Василівка-Червоний Яр! (MSUD), Старі Трояни! (MSUD); Червоний Яр-Фурманівка! (MSUD), о. Зміїний (KW) [24]; Ренійський р-н: Котловина! (MSUD), Рені! (MSUD); Тарутинський р-н: Ганнівський ліс [30], Малоюрославець-Другий [30], Підгірне [30], Тарутине (KW) [29].
73. ? *Paeonia tenuifolia* L. (півонія тонколиста) — ЧКУ (2) — Комінтернівський р-н: узбережжя Куяльницького лиману [26].
74. *Phlomis hybrida* Zelen (залізняка гібридний) — ЄЧС (I) — Біляївський р-н: Алтестове [25], Іл'їнка [25], Ковалівка (KW); Іванівський р-н: Северинівка [29]; Комінтернівський р-н: Нові Біляри [29]; Овідіопольський р-н: Мала Долина [25]; Саратський р-н: Сарата (KW); Тарутинський р-н: Бородине [29].
75. *Pilularia globulifera* L. (пілюльниця куленосна) — ЄЧС (V) — Ренійський р-н: Новосільське — єдине місцезнаходження [14].
76. ? *Platanthera chlorantha* (Cust.) Reichenb. (любка зеленоквіткова) — ЧКУ (3) — Савранський р-н: Саврань [52]; Балтський р-н: Лісничівка (KW) [21].
77. ? *Pulsatilla grandis* (сон великий) — ЧКУ (2) — Котовський р-н: Котовськ [52]; Красноокнянський р-н: Дубове (KW).
78. *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. (*P. nigricans* Sturck.) (сон чорніючий) — ЧКУ (2) — Комінтернівський р-н: Калинівка!; Маринове! (MSUD); Савранський р-н: Саврань (KW); Тарутинський р-н: Лісне (KW) [2], Малоюрославець-Другий [30].
79. *Rumex ucrainicus* Fisch. ex Spreng (щавель український) — ЄЧС (R) — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; околиці Одеси [52].
80. *Salvinia natans* (L.) All. (сальвінія плаваюча) — ЧКУ (2) — Біляївський р-н: оз. Біле у пониззях Дністра [10]; Ізмаїльський р-н: пониззя оз. Катлабух!, Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Ренійський р-н: пониззя оз. Кагул!, оз. Ялпуг!; Савранський р-н: Саврань [12].
81. *? *Schivereckia podolica* Andr. ex DC. (шиверекия подільська) — ЧКУ (1), СЧС (I) — вздовж Дністра на північному заході Одеської області [56].
82. *Securigera elegans* (Pančić) Lassen (*Coronilla elegans* Panč.) (в'язіль стрункий) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Байтали [21]; Балтський р-н: Лісничівка [21]; Савранський р-н: Савранський ліс! (MSUD).
83. *Senecio borysthenticus* (DC.) Andr. ex Czern. (жовтозілля дніпровське) — ЄЧС (R) — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Роздільнянський р-н: Кучурган (KW).
84. *Silene hypanica* Crynj. Et Klok. (смілка бузька) — ЧКУ (2), ЄЧС (R) — Красноокнянський р-н: береги р. Ягорлик [52]; Любашівський р-н: Бобрик [52]. Зараз вважається зниклою [55].
85. **Staphylea pennata* L. (клокичка пірчаста) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Байтали (KW) [21]; Балтський р-н: Лісничівка (KW) [21, 45]; Красноокнянський р-н: Довжанка (KW); Савранський р-н: Савранський ліс [5].

86. *Sternbergia colchiciflora* Waldst. et Kit. (штернбергія пізньоцвіта) — **ЧКУ (2)** — Арцизький р-н: Веселий Кут [29]; Біляївський р-н: Алтестове-Холодна Балка [17, 24], Іл'інка-Протопопівка [17, 24]; Болградський р-н [44]; Комінтернівський р-н: Калинівка-Каїри!, Першотравневе! (MSUD); Овідіопольський р-н: околиці Одеси [29]; Тарутинський р-н: Лісне [44], Малоярославець-Другий [30].
87. *Stipa borysthenica* Klok. et Procul. (ковила дніпровська) — **ЧКУ (2)** — Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Тарутинський р-н: Лісне (KW) [23].
88. *Stipa capillata* L. (ковила волосиста) — **ЧКУ (3)** — Анан'ївський р-н: Анан'їв [52], Байтали [52]; Арцизький р-н: Теплиця [28]; Балтський р-н: Балта [52]; Березівський р-н: Вікторівка!, Вовкове!, Донська Балка (KW), Косівка!, Михайло-Олександрівка!; Білгород-Дністровський р-н: Красна Коса [49]; Біляївський р-н: Алтестове (KW), Паліївка!; Протопопівка-Іллінка [38], Холодна Балка!; Болградський р-н: Виноградівка-Владичень! (MSUD), Тополине-Криничне! (MSUD); Великомихайлівський р-н: Гребеники!, Кардамичеве!, Фрасине!, Цебрикове (KW); Іванівський р-н: Северинівка!, Червонознам'янка (KW), Щорсове!; Ізмайльський р-н: Озерне!, Утконосівка!, Суворове!; Кілійський р-н: ДБЗ [58], Старі Трояни!; Комінтернівський р-н: Калинівка!, Кошари!, Красноселка!, Кубанка!, Першотравневе!, Сербка (KW), Широке!; Котовський р-н: Котовськ [52], Поплавка (KW); Красноокнянський р-н: Красні Окни [52], Реймарівка [1]; Миколаївський р-н: Миколаївка!, Андрієво-Іванівка!; Овідіопільський р-н: Надлиманське-Миколаївка [38], Роксолани [49], Чорноморка (KW); Роздільнянський р-н: Гаєвка!, Степанівка!; Ренійський р-н: Орловка!, Нагірне!; Тарутинський р-н: Лісне (Ганнівський ліс, Могилевський ліс, Зірочка, ставок Молодіжний, Старий Манзир)!, Малоярославець-Другий!, Нове Тарутине!, Петрівка!, Підгірне!, Серпневе!; Фрунзівський р-н: Кошарка [1], Мар'янівка!, Фрунзівка (KW), Шептереди!; Ширяївський р-н: Вікторівка (KW), Одаї!, Олександро-Вовкове!.
89. *Stipa dasyphylla* (Czern. et Lindem.) Trautv. (ковила пухнастолиста) — **ЧКУ (2), СЧС (R)** — Анан'ївський р-н: Байтали [52], Жеребкове [52]; Котовський р-н: Розалівка [52]; Тарутинський р-н: Лісне [2], Малоярославець-Другий [30]; Фрунзівський р-н: Кошарка [1].
90. *Stipa lessingiana* Trin. et Rupr. (ковила Лессінга) — **ЧКУ (2)** — Арцизький р-н: Веселий кут (KW), Теплиця [28]; Березівський р-н: Донська Балка (KW), Косівка (KW); Біляївський р-н: Алтестове (KW), Протопопівка-Іллінка [38], Холодна Балка [27]; Болградський р-н: Болград (KW); Іванівський р-н: Червонознам'янка (KW); Комінтернівський р-н: Калинівка!, Кубанка!, Першотравневе!; Котовський р-н: Качурівка (KW); Красноокнянський р-н: Красні Окни (KW) [52], Маяки (KW); Овідіопольський р-н: Надлиманське-Миколаївка [38], Прилиманське (KW); Саратовський р-н: Сарата (KW); Тарутинський р-н: Лісне (KW), Малоярославець-Другий [30], Тарутине (KW); Татарбунарський р-н: схили оз. Алібей (KW); Ширяївський р-н: Жовтень-Розкішне (KW), Лозоватка (KW) [37].

91. ? *Stipa majalis* Klok. (ковила травнева) — ЧКУ (1) — Комінтернівський р-н: Першотравневе — єдине місцезнаходження [23].
92. *Stipa pennata* L. (ковила пірчаста) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Байтали [52], Жеребкове [52]; Березівський р-н: Степанівка [52]; Біляївський р-н: Алтестове (KW); Великомихайлівський р-н: Мардарівка [52], Новопетрівка (KW); Котовський р-н: Велика Кіндратівка (KW), Мала Петрівка (KW); Красноокнянський р-н: Красні Окни (KW) [52], Ставрове [52]; Миколаївський р-н: Андрієво-Іванівка [52]; Фрунзівський р-н: Володимирівка [52], Карабанове (KW) [23]; Тарутинський р-н: Лісне [23], Мало-ярославець-Другий [30]; Ширяївський р-н: Костянтинівка-Жовтневе (KW), Жовтневе-Розкішне (KW).
93. *Stipa pulcherrima* C. Koch (*S. grafiانا* Stev.) (ковила найкрасивіша) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Жеребкове [52]; Біляївський р-н: Алтестове (KW) [23]; Холодна Балка [27]; Великомихайлівський р-н: Мардарівка [52]; Іванівський р-н: верхів'я Куяльницького лиману [26]; Комінтернівський р-н: верхів'я Дофінівського лиману [29]; Котовський р-н: Велика Кіндратівка (KW), Котовськ [52]; Красноокнянський р-н: Красні Окни [52]; Тарутинський р-н: Лісне [2], Тарутине (KW) [23]; Фрунзівський р-н: Кошарка (KW); Павлівка [9].
94. *Stipa tirsа* Stev. (ковила вузьколиста) — ЧКУ (2) — Анан'ївський р-н: Жеребкове [52]; Красноокнянський р-н: Красні Окни [37], Ставрове [37]; Тарутинський р-н: Лісне [2].
95. *Stipa ucrainica* P. Smirn. (ковила українська) — ЧКУ (2) — Біляївський р-н: Алтестове (KW), Холодна Балка [27, 50]; Комінтернівський р-н: Кубанка [28]; Красноокнянський р-н: Красні Окни [52], Ставрове [52]; Саратовський р-н: Миколаївка Новоросійська [50]; Тарутинський р-н: Красне [23], Лісне (KW), Мало-ярославець-Другий [30], Тарутине (KW); Ширяївський р-н: Жовтень-Розкішне (KW), Лозоватка (KW).
96. *Tragopogon borysthenicus* Artemcz. (козельці дніпровські) — ЄЧС (I) — Біляївський р-н: пониззя Дністра [16]; Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Овідіопольський р-н: Затока (KW); Ширяївський р-н: Ширяєве (KW).
97. *Tragopogon ucrainicus* Artemcz. (козельці українські) — ЄЧС (R) — Білгород-Дністровський р-н: Білгородська коса [52]; Кілійський р-н: ДБЗ [58]; Савранський р-н: Дубинове (KW), Саврань (KW).
98. *Trapa natans* L. s. I. (водяний горіх плаваючий) — ЧКУ (2) — Біляївський р-н: Троїцьке!, оз. Біле! [10]; Ізмаїльський р-н: Ізмаїл!, Катлабух!, Кілійський р-н: ДБЗ! [13], Кілія; Ренійський р-н: Новосільське! (MSUD), оз. Картал! (MSUD), Кагул!, Кугурлуй!.
99. *Tulipa hypanica* Klok. (тюльпан бузький) — ЧКУ (3) — Березівський р-н: Ряснопіль (KW); Біляївський р-н: Алтестове (KW) [17], Ковалівка (KW); Протопопівка-Іллінка [17], Стара Еметівка [17], Холодна Балка [17]; Комінтернівський р-н: Калинівка!, Каїри!.
100. **Tulipa quercetorum* Klok. et Zoz. (тюльпан дібровний) — ЧКУ (3) — Тарутинський р-н: Лісне [44]; Березинська та Кульбинська балки біля с. Підгірне [30].

101. *Tulipa schrenkii Regel (тюльпан Шренка) — ЧКУ (2) — Березівський р-н: Донська Балка (KW); Біляївський р-н: Алтестове [17], Холодна Балка [17]; Комінтернівський р-н: Калинівка-Каїри!, Кубанка [38, 28], Соловійове [17], Тилігульська пересип! (MSUD).
102. *Urtica kioviensis* Rogov (кропива київська) — ЄЧС (I) — Біляївський р-н: пониззя Дністра [50]; Кілійський р-н: ДБЗ [58].
103. *Vincetoxicum rossicum* (Клеоров) Barbar. (ластовень російський) — ЄЧС (R) — Кілійський р-н: ДБЗ [58].
104. ? *Viola alba* Bess. (фіалка біла) — ЧКУ (1) — Анан'ївський р-н: околиці Анан'єва [4]; Савранський р-н: Саврань (KW) [52].

Серед наведених видів 12 належать до родини *Liliaceae*, по 11 — до *Fabaceae* та *Poaceae*, по 8 — до *Orchidaceae* та *Caryophyllaceae*. Інші родини включають від 1 до 5 раритетних видів.

Сім видів знайдено в Україні лише в Одеській області (*Colchicum fominii*, *Dianthus bessarabicus*, *Genista tetragona*, *Linaria bessarabica*, *Ornithogalum amphibolum*, *O. oreoides*, *Stipa majalis*). Три види вважаються зниклими з території області (*Crocus angustifolius*, *Silene hypanica*, *Carlina onopordifolia*).

Присутність 77 видів раритетних рослин на Одещині підтверджена в останні роки. Сучасну наявність 24 видів ще треба довести. Ці сумнівні, а також вже зниклі, як вважається, види включені до переліку через те, що їх облік стимулює дослідників до постійних пошуків цих рослин.

За категоріями охорони на Одещині усі розглянуті види на цей час розподіляються таким чином: до I категорії (в області відомо 1-5 місцезростань) належить 76 видів, до II категорії (відомо 6-10 місцезростань) — 16 видів, до III категорії (11-20 місцезростань) — 8 видів, до IV категорії (більше 20 місцезростань) лише 4 види — *Astragalus dasyanthus*, *Gymnospermium odessanum*, *Stipa capillata* та *S. lessingiana*.

На територіях природно-заповідного фонду Одеської області зростає 70 видів рослин з наведеного переліку, решта (34 види) охороною не охоплені. Серед останніх знаходиться 8 видів I категорії, з них три зустрічаються лише на території Одещини (*Colchicum fominii*, *Ornithogalum amphibolum*, *Stipa majalis*). Тому вкрай необхідне розширення мережі природно-заповідних територій області з метою охорони цих видів (особливо трьох останніх). Актуальним є також виявлення ще невідомих місцезростань раритетних видів.

Література

1. Білик Г. І. Рослинність Дністро-Бузького байрачного степу // Укр. ботан. журн. — 1948. — Т. 5, № 2. — С. 53-60.
2. Білик Г. І., Ткаченко В. С. Нові відомості про ліси з участю *Quercus pubescens* Willd. в Одеській області // Укр. ботан. журн. — 1978. — Т. 35, № 1. — С. 15-18.
3. Богданюк А. С. Растения семейства *Plumbaginaceae* — свинчатковые // Исследования флоры северо-западного Причерноморья. — Вып. 1. — Одесса: ОСХИ, 1975. — С. 90-93.
4. Высоцкий Г. Н. О дубравах в Европейской России и их областях // Лесной журн. — 1913. — № 1-2. — С. 154-171.

5. Гринь Ф. О. Дубові та широколистяно-дубові ліси // Рослинність УРСР. Ліси. — К.: Наукова думка, 1971. — С. 194-328.
6. Гурская Е. А. Виды растений порядка *Fabales* — бобовоцветные // Исследования флоры северо-западного Причерноморья. — Одесса: ОСХИ, 1975. — Вып. 1. — С. 3-41.
7. Гусяков Н. Е., Дятлов С. Е., Ружицкая И. П. Современное состояние и прогноз изменений распределения гимноспермиума одесского в зоне влияния водохозяйственного комплекса Дунай-Днепр // Материалы науч. конф. молодых ученых Одесского ун-та. Биология. — Одесса, март 1984 г. — С. 140-143. (Деп. В УкрНИИНТИ 14.1.85, №91 Ук-85Деп).
8. Діденко С. Я. Види роду *Galanthus* L. (*Amaryllidaceae*) в природі і в культурі в Україні: Дис... канд. біол. наук: 03.00.05. — Київ, 2000. — 178 с.
9. Дідух Я. П. Екологічні особливості угруповань південного заходу України // Укр. ботан. журн. — 1992. — Т. 49, № 5. — С. 40-44.
10. Дубина Д. В. Динаміка флори і рослинності озера Біле (Одеська область) // Укр. ботан. журн. — 1984. — Т. 41, № 1. — С. 50-54.
11. Дубина Д. В. Поширення, екологія та ценологія *Marsilea quadrifolia* L. на Україні // Укр ботан. журн. — 1981. — Т.38, № 1. — С. 27-32.
12. Дубина Д. В. Рослинність водойм долини р. Південний Буг, її флористичні особливості та охорона // Укр. ботан. журн. — 1986. — Т.43, № 6. — С. 64-69.
13. Дубина Д. В. Рослинність придунайських озер та її охорона // Укр. ботан. журн. — 1987. — Т. 44, № 6. — С. 77-81.
14. Дубина Д. В., Протопопова В. В. Знахідка *Pilularia globulifera* L. в УРСР // Укр. ботан. журн. — 1981. — Т. 38, № 6. — С. 56-59.
15. Дубина Д. В., Чорна Г. А., Борімска О. В. *Ceratophyllum tanaiticum* Sapieg. на Україні // Укр. ботан. журн. — 1985. — Т.42, № 1. — С. 56-61.
16. Дубына Д. В., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Плавни Причерноморья — Киев: Наук. думка, 1989. — 272 с.
17. Дятлов С. Е., Гусяков Н. Е., Ружицкая И. П. Об охране редких и исчезающих видов растений северо-западного Причерноморья // Материалы науч. конф. молодых ученых Одесского ун-та. Биология. — Одесса, март 1984 г. — С. 144-146. (Деп. В УкрНИИНТИ 14.1.85, №91 Ук-85Деп).
18. Европейский Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всем мире в масштабе. — Нью-Йорк: ООН, 1992. — 167 с.
19. Зеленая книга Украинской ССР: редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. — К.: Наук. думка, 1987. — 217 с.
20. Злаки Украины / Прокудин Ю. Н., Вовк А. Г., Петрова О. А. и др. — К.: Наук. думка, 1977. — 434 с.
21. Клеопов Ю. Д. Ботаніко-географічні етюди. 1. Про нові знахідки *Euonymus pana* M.B. і *Coronilla elegans* Rapč в УРСР // Журнал ін-ту ботаніки АН УРСР — 1938. — № 17 (25). — С. 137-165.
22. Клоков В. М., Дьяченко Т. М. Повторна знахідка *Marsilea quadrifolia* L. в пониззі річки Дунаю // Укр. ботан. журн. — 1988. — Т. 45, № 2. — С. 75-76.
23. Клоков В. М., Осычнюк В. В. Ковыли Украины // Новости систематики высших и низших растений. 1975. — Киев: Наук. думка, 1976. — С. 7-92.
24. Коваленко С. Г., Дятлов С. Е., Ружицкая И. П., Гусяков Н. Е. Новые местонахождения редких и исчезающих видов растений на территории Одесской области // Тез. докл. VIII съезда УБО. — К.: Наук. думка, 1987. — С. 16-17.
25. Коломиец М. К. Растения семейства *Lamiaceae* (*Labiatae*) — губоцветные // Исследования флоры северо-западного Причерноморья. — Одесса: ОСХИ, 1975. — Вып. 1. — С. 56-76.
26. Костильов О. В. Рослинність схилів Куяльницького лиману // Укр. ботан. журн. — 1987. — Т. 44, № 5. — С. 81-84.
27. Костильов О. В. Рослинність урочища Холодна Балка (Одеська область) // Укр. ботан. журн. — 1981. — Т. 38, № 5. — С. 33-37.
28. Костильов О. В. Степові ділянки Правобережного Причорномор'я, що заслуговують на охорону // Укр. ботан. журн. — 1983. — Т. 40, № 1. — С. 93-97.
29. Крицкая Л. И. Флора степей и известняковых обнажений Правобережной злаковой степи: Дис... канд. биол. наук: 03.00.05 — Киев, 1987. — 498 с.

30. Мельник В. И. Редкие виды флоры равнинных лесов Украины — Киев: Фитосоцицентр, 2000. — 212 с.
31. Мосякін С. Л. Рослини України у світовому Червоному списку // Укр. ботан. журн. — 1999. — Т. 56, № 1. — С. 76-88.
32. Навроцкая А. А. Растения семейства *Brassicaceae* (*Cruciferae*) — крестоцветные // Исследования флоры северо-западного Причерноморья. — Одесса: ОСХИ, 1975. — Вып. 1. — С. 13-41.
33. Навроцкая А. А. Семейство *Franceniaceae* (франкениевые) // Флористические исследования в северо-западном Причерноморском районе. — Одесса: ОСХИ, 1982. — Вып. 4. — С. 32.
34. Немерцалова С., Немерцалов В. Особливості флори піщаних кіс північно-західного Причорномор'я // Матер. конф. Молодих вчених-ботаніків України "Актуальні проблеми ботаніки та екології". — Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2000. — С. 116-117.
35. Одеська область: Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1990 р.: Довідник. — Одеса: Маяк, 1990. — 152 с.
36. *Определитель* высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. — К.: Наук. думка, 1987. — 548 с.
37. Пачоский И. К. Описание растительности Херсонской губернии. 1. Леса. — Херсон. — 1915. — 202 с.
38. *Перспективная сеть* заповедных объектов Украины. — Киев: Наук. думка, 1987. — 292 с.
39. Попова Е. Н., Панченко Н. С. Состояние ценопопуляций орхидных в дельте Дуная // Рациональное использование, охрана, воспроизводство биологических ресурсов и экологическое воспитание. — Запорожье: Коммунар, 1988. — С.169.
40. Посохов П. П. Особливості складу дібров Одеської області // Укр. ботан. журн. — 1965. — Т. 22, № 3, — С. 60-67.
41. Прыдко Е. И., Андриченко Т. А., Крицька Л. И. *Dianthus hypanicus* Andr. (*Caryophyllaceae*) в Україні // Укр. ботан. журн. — 1999. — Т. 56, № 3. — С. 310-113.
42. Редкие и исчезающие растения и животные Украины: Справочник / В. И. Чопик, Н. Н. Щербак, Т. Б. Ардамацкая и др. — Киев: Наук. думка, 1988. — 256 с.
43. Ружицкая И. П., Коваленко С. Г., Дятлов С. Е. Детальный анализ флоры охраняемых территорий — задача ботаников вузов // Рациональное использование, охрана, воспроизводство биологических ресурсов и экологическое воспитание. — Запорожье: Коммунар, 1988. — С. 171-172.
44. Ружицька І. П., Коваленко С. Г., Дятлов С. Е. Особливості віталітету зникаючих видів (порядки *Amaryllidales* і *Liliales*) в Одеській області // Тези доповідей ІХ з'їзду УБТ. — Київ: Наукова думка, 1992. — С. 155-156.
45. Савченко-Погребняк З. Ф. Горный дуб. — Киев: Изд-во АН УССР, 1955. — 144 с.
46. Собко В. Г. Нові види та нові місцезнаходження рідкісних рослин флори України // Тез. докл. ІХ з'їзду Укр. ботан. товариства. — К.: Наукова думка, 1992. — С. 44.
47. Собко В. Г. Флора і рослинність Кодимо-Савранських пісків // Укр. ботан. журн. — Т. 29, № 6. — 1972. — С. 703-710.
48. Тимченко І. А., Андриченко Т. Л. *Epipactis purpurata* Smith. в Україні // Укр. ботан. журн. — 1992. — Т. 47, № 4. — С. 91-93.
49. Ткаченко В. С., Костильов О. В. Степова рослинність району Дністровського лиману та її можливі зміни під впливом гідробудівництва // Укр. ботан. журн. — 1981. — Т. 39, № 2. — С. 63-67.
50. Ткаченко В. С., Костылев А. В. Фитоэкологические аспекты гидромелиораций северо-западного Причерноморья. — Киев: Наук. думка, 1985. — 196 с.
51. Федорончук М. М. Рід *Dianthus* L. (*Caryophyllaceae*) флори України: підрид *Carthusiastrum* F. Williams // Укр. ботан. журн. — 1998. — Т. 55, № 2. — С. 162-169.
52. Флора УРСР: В 12 т. / АН УРСР. Ін-т ботаніки. — Вид-во АН УРСР, 1936-1965. — Т. 1-12.
53. *Хорология* флоры Украины. — К.: Наук. думка, 1986. — 273 с.
54. Цвелев Н. Н. О некоторых видах родов дрог и рабитник европейской части СССР // Новости сист. высш. раст. — 1980. — Т. 17. — С. 164-173.

55. Червона книга України. Рослинний світ. — К.: Наук. думка, 1996. — 608 с.
56. Червона книга Української РСР. — К.: Наук. думка, 1980. — 504 с.
57. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Дубові ліси з *Quercus pubescens* Willd. південного заходу УРСР // Укр. ботан. журн. — 1975. — Т. 32, № 1. — С. 109-112.
58. Шеляг-Сосонко Ю. Р., Дубина Д. В., Жмуд О. І. Судинні рослини // Біорізноманітність Дунайського біосферного заповідника, збереження та управління. — К.: Наук. думка, 1999. — С. 77-85.
59. Mosyakin S., Fedoronchuk M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. — Kiev: 1999. — 346 p.
60. 1997 IUCN Red List of Threatened Plants / Edrs. Walter K. S., H. G. Gillett. — Gland (Switzerland) and Cambridge (UK), 1998. — 862 pp.

Попова Е. Н.

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова, кафедра ботаники, ул. Дворянская, 2, Одесса, 65026, Украина

СОСУДИСТЫЕ РАСТЕНИЯ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ ИЗ КРАСНОЙ КНИГИ УКРАИНЫ, МИРОВОГО И ЕВРОПЕЙСКОГО КРАСНЫХ СПИСКОВ

Резюме

Приведены уточненный перечень видов сосудистых растений, занесенных в Красную книгу Украины, Европейский и Мировой Красные списки, и их распространение в Одесской области.

Ключевые слова: раритетные виды, Красная книга, флора, Одесская область.

Popova E. N.

Odessa National University after I. I. Mechnikov, Department of Botany, Dvoryanskaya St., 2, Odessa, 65026, Ukraine

THE ODESSA REGION VASCULAR PLANTS FROM THE RED DATA BOOK OF UKRAINE, EUROPEAN AND WORLD RED LISTS

Summary

The article contains the refined list of the vascular plants from the Red Data Book of Ukraine, European and World Red Lists and their distribution in the Odessa Region.

Key words: rare species, the Red Data Book of Ukraine, flora, Odessa Region.